

Kaija Jäppinen

13.3.2023

Joel Haahtela: Adèlen kysymys (2019), Hengittämisen taito (2020), Jaakobin portaat (2022)

Joel Haahtelan trilogia on kuin lehtitaikinaa lukisi: kerroksia piisaa. Kerroksellisuus ei päästä lukijaa kovin helpolla, mutta samalla juuri se on valtavan koukuttavaa ja stimuloivaa. Kaikista kolmesta kirjasta löytyvät samat teemat ja välillä tuntuu, että kun trilogian yhdessä osassa jotain asiaa pohditaan, niin vastaus löytyykin muusta osasta. Siksi minusta oli ihan välttämätöntä ja antoisaa lukea nuo kaikki. Ja Haahtelahan kirjoittaa kauniisti ja viisaasti eli lukukokemus on myös nautinnollinen.

Haahtelaa on tuoreimmasta kirjastaan Yö Whistlerin maalauksessa kritisoitu siitä, että hän heittelee tekstinsä sekaan viittauksia enemmän ja vähemmän kuuluisiin taiteilijoihin ja filosofeihin. Aiheesta on käyty Hesarissa olleen "yliarvioiko kirjailija lukijan yleissivistystä" -arvion jälkeen melko paljon keskustelua. Tässä kohti tekisi mieli kysyä, että aliarvioiko kriitikko ihmisten taitoa lukea kaunokirjallisuutta! Itse pidän kovasti yhden keskustelijan kommentista, joka kiteyttää omat ajatukseni paremmin kuin itse osaan: Oman tietämättömyyden äärellä seisominen voi olla myös innoittavaa.

Trilogiassakin on paljon varsinkin uskontoihin liittyviä viittauksia, joiden merkitykset eivät välttämättä näin uskonnottomalle avaudu. En antanut sen häiritä, mutta tunnustan vähän googlaileeni - tietämättömyyden äärellä kun olin.

Haahtela on myös ortodoksisen kirkon diakoni ja varsinkin Adèlen kysymyksessä pyhimykseksi julistetun naisen todellisen kohtalon perkaaminen on suorastaan kutkuttavaa. Tempaisiko korkeampi voima Adèlen jyrkän teeltä alas, miten hän säilyi hengissä, tapahtuiko ihme paraneminen ja mitä samassa paikassa samaan aikaan olleet kolme paimenta oikeastaan jyrkän teellä puuhailivat? Heistä kaksi loi todistuksellaan pyhimyskulttia kun taas kolmas kertoi hyvinkin rujon tarinan. Eli onko ihmeitä oikeasti olemassa? Vai rakennetaanko niitä?

Haahtelan tausta psykiatrina selittää ikuisten ihmiseloon liittyvien kysymysten pohdinnan. Trilogiassa uskonto, luostarit, Jerusalem ja sairaala antavat ainakin minun mielestäni eräänlaisen arkimaailmasta ja -minästä irrallaan olevan ja turvallisen tilan antaa herkille, piilotetuille ja elämää muokanneille tapahtumille mahdollisuus nousta mieleen ja ehkä uuteen valoon.

Kirjat kertovat myös perheestä, jatkumosta vanhempien ja lasten, tulevien sukupolvien välillä. Miehen ja naisen - isän ja äidin suhdetta katsotaan lapsen silmin. Aikuisten suhteet jotenkin murskautuvat ja lapset imevät aikuisten surut itseensä. Isät ovat etäisiä hahmoja, kunnes häviävät lastensa elämästä tavalla tai toisella kokonaan. Adèlen kysymyksen ja Jaakobin portaiden äidit kuolevat nuorina ja jättävät lapseen kaipuun. Hengittämissä äiti jatkaa eteen päin, mutta isä häippäsee meren keskelle yksinäiseen skiittaan miettimään suuria kysymyksiä - ja taas lapsi elää vanhemmankaipuunsa kanssa, jota sitten pitkin elämäänsä enemmän tai vähemmän kipuilee. Haahtelan kirjoissa vilahtelevat tuon tuosta perhoset, täydellisen kauniit. Jotka ihminen sitten pyydystää ja neulaa alustaan. Tuota ristiriitaa voi lukija pohtia monessa muussakin kuin tässä kohdin. Sukupolvien tunnesiirtymistä on hieno kuvaus Adèlen kysymyksessä sivulla 44.

Nostan vielä kirjoista esiin kolme minuun vaikuttanutta asiaa. Ensimmäinen on kirjojen näyttämöt eli luostarit ja sairaala - suljetut ympäristöt, joissa joku muu kuin itse määrää milloin tehdään ja mitä. Jaakobin portaissa on kohta, jossa tätä kaikissa kirjoissa olevaa ympäristöä selitetään mahtavasti eli se on vapautta omasta itsestä. Sairaalassa vapauden hinta ovat hoidot, luostarissa palvelukset. Minusta tämä oli mahdottoman herkullinen ajatus ja vastaus myös siihen kun mietin pitkin muita osia, että pakkoko sinne luostariin oli kammeta noita ajatuksia ajattelemaan!

Toisena on yön ja päivän olemus ja ajatus yö- ja päiväihmisistä. Yöhön liittyy myös jonkinlainen vapaus, ainakin vapaus olla keskellä pimeyttä irti päiväminästä ja vain omine ajatuksineen. Erityisen suloinen on mielestäni Haahtelan kuvaus "toisten puolesta valvojista", jotka turvaavat nukkuja. Heitä ovat esimerkiksi poliisit, vartijat, sairaanhoitajat - kaikki jotka valvovat toisten puolesta. Ja heitä ovat myös munkit, jotka osallistuvat vigilioihin, benediktiiniluostarien öisiin rukoushetkiin. Joku siis laittaa yölläkin nukkujiensa puolesta pyyntöjä jumalalle.

Kolmas on muistaminen ja muistot. Useampaan kertaan kirjoissa tuli vastaan se, että muistot ovat epämääräisiä. Mikä on oikeasti tapahtunut, mikä onkin poiminta jostain muualta, luetusta, kuullusta, toisen elämästä. Minusta Jaakobin portaissa on kaunis ja lohdullinen ajatus muutoksesta ja muistamisesta (melko pitkä pätkä e-kirjan sivulla 98.)

Minulle ydintä oli se, että vaikka sukupolvet siirtävät kokemuksiaan ja myös surujaan ja rikkinäisyyttään perintönä seuraaville polville, niin muistamistakin voi katsoa armollisesti: "Kaikki muuttui, meidän muistomme, meidän tarinamme, koska muistaminen oli lopulta valitsemista."